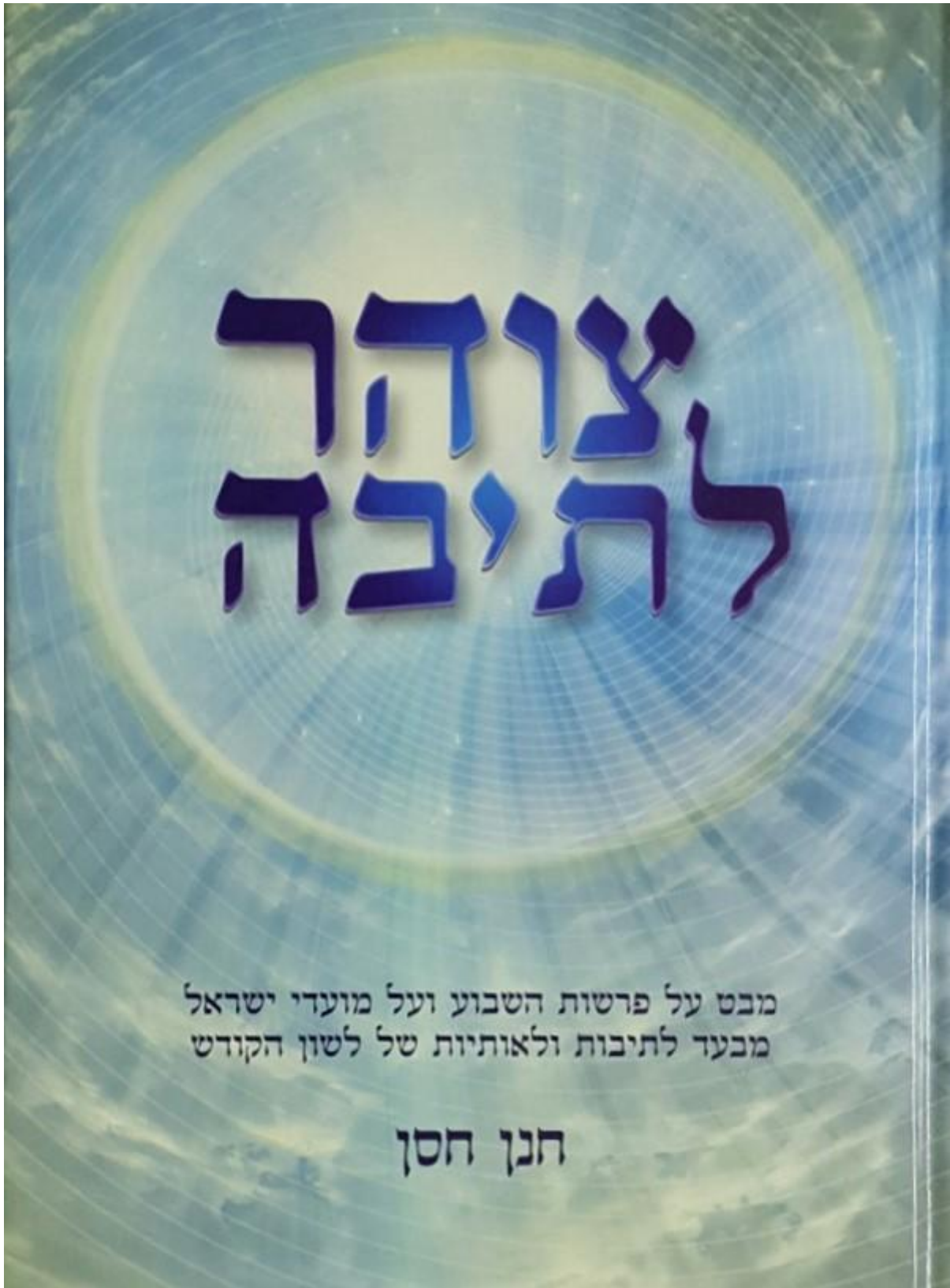

וְהָאֵת הַבְּרָכָה

צורה מַעֲשֵׂה לַמִּצְוָה – וְזֹאת הַבְּרָכָה

תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מִשָּׁה ... – וְכִי מִשָּׁה הוּא שְׂצוּהָ?

פרשת וְזֹאת הַבְּרָכָה החותמת את התורה, נקראת בשמחת תורה דוקא, ולא כפרשת שבוע רגילה הנקראת בשבת. עובדה זו בוודאי אינה מקרית, כי על דרך פנימיות יש משמעות וזיקה לסמיכות בין הפרשה ובין המועד בו היא נקראת. פרשתנו, בה מברך משה רבינו את עם ישראל לשבטיו, פותחת בפסוק "וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בִּרְךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹקִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי מוֹתוֹ". אך במקום לפתוח בברכה המיוחלת, מקדים משה פסוקים המתייחסים למתן תורה במעמד הר סיני: "וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינִי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מֵהָר פֶּאֶרֶן וְאַתָּה מִרְבֶּבֶת קִדְשׁ... יֵשָׁא מִדְּבָרְתֶּיךָ". ואז מופיע הפסוק המפורסם "תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מִשָּׁה מוֹרְשָׁה קֹהֶלֶת יַעֲקֹב".

יש מקום לשאול לגבי הפתיחה במילים "וְזֹאת הַבְּרָכָה", שאלה בדבר השימוש ב-'ו' החיבור בראשית הפרשה, וגם לגבי הצגת הברכה במילה 'זאת'. מילה זו משמשת לצורך הצגה בדיבור, של דברים הבאים מיד בסמיכות, או להוראה באצבע. אלא שבמקרה דנן, משה מציג את הברכה לשבטים רק לאחר כמה פסוקים? ועוד נכון לשאול על התואר "אִישׁ הָאֱלֹקִים", המופיע רק פעם אחת בתורה. ומוזר, שתואר זה "מוענק" למשה רבינו דוקא ברגע בו ניכרת חולשתו האנושית, כפי שמעיד הכתוב על העיתוי, "לִפְנֵי מוֹתוֹ". מעניין גם לגלות שהפסוק "תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מִשָּׁה מוֹרְשָׁה קֹהֶלֶת יַעֲקֹב" מוגדר כדבר התורה הראשון, שבו נכון לפתוח כאשר באים ללמד תורה, את תינוקות ישראל. מדוע נבחר דוקא פסוק זה, שתוכנו אינו בגדר תורה לכאורה, אלא הוא רק מספר לנו עליה? ואם משה אמרו, כי אז מדוע הוא מתייחס לעצמו בגוף שלישי, "צִוָּה לָנוּ" ולא 'ציויתי'? ובכלל, האם משה הוא המצוה אותנו, או הקב"ה, כידוע לכל? ומה פישרה של המילה "מוֹרְשָׁה"? כי אם מדובר בירושה, מדוע נעשה שימוש במונח אחר?

נפתח בעיתוי המיוחד לקריאת הפרשה וְזֹאת הַבְּרָכָה. מדוע לא זוכה פרשה זו, כשאר אחיותיה שבתורה, להיקרא בשבת (למעט מקרים בהם חל שמיני עצרת בשבת)? בשמחת-תורה מגלים לנו עד כמה התורה היא הציר המרכזי סביבו סובבים חיינו וגם עד כמה היא מקיפה ואופפת אותנו. ומגיעים הדברים עד כדי כך שאין לנו מרשים לעצמנו להימצא, ולו לרגע, מחוץ למסגרתה. אֵילּוֹ הֵיִינוּ קוֹרְאִים את פרשת וְזֹאת הַבְּרָכָה בשבת רגילה, כשאר הפרשות, כי אז היינו חותמים את החומש ומסיימים אותו בשחרית של אותה שבת. אזי, נראה היה חלילה, כאילו לנו מצויים מחוץ למעגל התורה. שהרי מצד אחד חתמנו למעשה מחזור שלם של התורה. אך מצד שני, עדיין לא פתחנו מחזור חדש, כי לא התחלנו עדיין לקרוא בבראשית. ולמרות שמדובר רק במספר שעות של שיהוי, שהרי במנחה של שבת מתחילים בקריאת הפרשה של השבת הבאה (בראשית), עדיין לנו לא מוכנים להימצא מחוץ למחזור התורה אפילו לרגע.

על דרך המשל, ניתן לראות את התורה כלב הפועם בחזותינו, שאסור לנו להרשות לו להפסיק לפעום, אפילו לרגע. ואכן, אך סיים "חתן תורה" את הפסוק האחרון שבפרשה "וְלִכְלֹל הַיָּד הַחֲזָקָה וְלִכְלֹל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינָיו כָּל יִשְׂרָאֵל", מייד עולה אחריו "חתן בראשית", הממשיך וקורא "בְּרָאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ". שני העולים הסמוכים, כמו מייצגים יחדיו פעימה אחת של הלב, ההתכווצות החותמת את המחזור ומסתיימת באות ל', "לְעֵינָיו כָּל יִשְׂרָאֵל", ומייד אחריה ההתפשטות, הפותחת באות ב', "בְּרָאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים".

המשכיות אינסופית זו של התורה, באה לידי ביטוי לא רק במימד הזמן, אלא גם על ציר הדורות. בקריאת שמע לנו מצונו "וְלִמְדַתְּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם". ומפרש רש"י "משעה שהבן יודע לדבר, למדהו תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מִשָּׁה...". וסימן נתנו לנו חכמינו, שהתינוק מתחיל לדבר בתקופה בה הוא מתחיל לאכול דגן (פת). ואומר המדרש ש"עץ הדעת חיטה היה". ואכן, המילה חֶטֶה מייצגת בגימטריה את כ"ב האותיות בלשון הקודש (חֶטֶה = 22), האותיות הבונות את הכתב והדיבור, באמצעותן יכול האדם להתחבר אל הדעת. מדובר בתינוק שאינו מסתפק עוד ביניקה מחלב אמו, אלא מתחיל להכניס לפיו קרום של לחם, כי זה טעים לו, כי הוא רוצה להתחיל להזין את עצמו על פי בחירתו. ומהן ההברות הראשונות שהוגה התינוק? לכך כמו רומז הכתוב "לְדַבֵּר בָּם", ב ב ב ו- מ מ מ, הברות בהן מתייחס הוא לאביו ולאִמו, שמבחינתו הם ה"כל-יכולים". ודוקא עתה, זה הזמן בו נכון להתחיל ולתת לו לטעום את טעם המזון הרוחני, "תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מִשָּׁה". אנו מתחילים לטפסף לו, שהאדם אינו אדון לעצמו וגם לא לילדיו, אלא הכל מה' יתברך. אנו ההורים, אין לנו אלא חוליה בשרשרת, "מוֹרְשָׁה קֹהֶלֶת יַעֲקֹב". אנו ירשנו אותה מאבותינו, ואנו מתחילים להוריש לך אותה, גם, ולא רק בגלל שאנו אוהבים אותך.

אחת משלוש עשרה המידות שבהן התורה נדרשת (כללים באמצעותם אנו רשאים לדרוש ולפסוק), קרויה 'גְּזֵרָה שְׁוָה'. מידה זו מופעלת כאשר נעשה שימוש באותן מילים או במילים דומות, בשני עניינים שונים המובאים בתורה. בדומה, ניתן לומר שהשימוש בביטוי "וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בִּרְךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹקִים" את בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כמו מזכיר לנו פסוק חשוב אחר "וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל". בכך כמו רומז משה לעם ישראל, שהברכה הגדולה ביותר שיקלו לקבל, היא התורה שהוריד משמים ונתנה להם. וברכתו הפרטית העומדת לבוא, שולית היא לגביה. עתה יכולים אנו להבין התייחסותו בפסוקים הבאים למעמד הר סיני, בו החל מתן תורה. וכאן רומז משה לנוסח אותו עתידים בני ישראל לשנן לילדיהם,

"ישא מדברתיך" (כאשר התינוק מתחיל לדבר) : "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב". כמו שמשא רבינו הציג בפניהם, כאב לפני בנו התינוק, את התורה, ועתה הוא מסכם בצורה מובהקת והחלטית, "וזאת התורה", זאת ולא אחרת ! כך עלינו להציג אותה בפני ילדינו ולהבהיר להם "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב". בני, עליך לדעת שהתורה הינה בגדר ירושה יקרה, שאני מצווה להוריש לך. ולהבדיל מירושה גשמית בה כל עוד האב חי, מצויה היא בידי בלבד ורק לאחר מותו עוברת לרשותו של הבן, הרי בתורה להבדיל, שהיא מורשה רוחנית, רצוי ונכון להעבירה לבנים מוקדם ככל שניתן, דווקא כאשר האב בחיים. העברה זו נעשית על דרך של האצלה, כמו בהדלקת נר באמצעות נר דולק אחר. ההעברה לבן, לא זו בלבד שאינה גורעת מהאב, אלא אף מוסיפה לו נקודות זכות, כאשר הבן שומר את התורה ומקיים את מצוותיה "ברא מזכה אבא" (ובתרגום מארמית : בן מזכה אב). ועוד הבדל לעומת ירושה גשמית, שבה מה שניתן לבן אחד, אין הבן השני יכול לקבל. במורשה לעומת זאת, "מורשה קהלת יעקב", דהיינו ניתן להוריש את אותה המורשה לכל הבנים, ואף לכל הקהילה, כלומר גם לתלמידים, הנחשבים ברוחני, כבנים של רבם. כאן, יכול כל אחד מהם לרשת את הכל, במקביל לכל היורשים האחרים.

ומדוע מוזכר כאן משה כמי שצוה אותנו, ולא הקב"ה ? ידוע כי בתורה 248 (=רמ"ח) מצוות עשה ו-365 (=שס"ה) מצוות לא תעשה, ובסה"כ אנו מצווים ב-613 (=תרל"ג) מצוות. מתוך כלל המצוות שבתורה, רק שתיים נאמרו לעם ישראל, ישירות מפי הגבורה (הקב"ה). מדובר בשתי הדברות הראשונות, מתוך עשר הדברות שניתנו במעמד הר סיני : "אנכי ה' אלקיך" ו-"לא יהיה לך אלקים אחרים על פני". ומספר המדרש, שעל כל אחת מדברות אלה, פרושה נשמתן, כפי שרמזו בשיר השירים "נפשי יצאה בדברו", והקב"ה שב והחיה אותם. לאחר החויה הקשה שעברו, הם פונים אל משה ומביעים את פחדם "ועתה למח נמות...אם יספים אנחנו לשמע את קול ה' אלהינו עוד ומתנו". הם מפצירים בו "קרב אתה ושמע את כל אשר יאמר ה' אלקינו ואת תדבר אלינו את כל אשר ידבר ה' אלקינו אליך ושמענו ונעשינו". ואכן, הצעתם מקובלת גם על הקב"ה, ומשה איש האלקים הופך להיות ה"חוליה המקשרת" בין עם ישראל ובין הקב"ה. מצידו הנמוך, הגשמי, משה הוא איש ככל האנשים, אך גופו כה זך עד שמסוגל הוא בחלקו העליון להיות מקושר ישירות אל האלקים. וכך יכול הוא לשמש צינור להעברת דברי אלוהים חיים לעם ישראל. כל מהותו ועצמותו של משה בטלים אל האלוהות.

יוצא איפוא שאת 611 המצוות "החסרות", הם קיבלו מפי משה. וכפי שאומרים חז"ל, אם נזכור ש- תורה בגימטריא 611, ושהמילה 'מצוה' משמעותה חיבור וקישור, מלשון צוות/צוותא, יקל עלינו לראות את הרמז בכתוב : תורה (=611) - ל-611 מצוות, צוה לנו - חיבר אותנו, משה רבינו. משה שהיה ועודנו אב רוחני של עם ישראל, שם לפנינו את התורה, אך כמי שאינם מסוגלים עדיין לאכול בכוחות עצמנו, הוא שם אותה גם בפנינו. אך משה, אינו מסתפק בכך ולפני מותו הוא צופה קדימה, על הדורות הבאים, ומצוה לנו, מלשון צוואה, שלא להמתין עד אשר הילדים יגדלו "ויקבלו שכל", ויהיו חשופים לפיתויים וליצרים שונים. כמו שאנו מניקים אותם ומספקים להם מזון גשמי, כך מרגע שהם מתחילים "לקשקש בלשונם", אנו חייבים לספק להם גם מזון רוחני, להוריש להם את מה שזכינו אנו לקבל. שאם לא נעשה כן, אומרים חז"ל "המונע הלכה מפי תלמיד כאילו גוזלו מנחלת אבותיו". ואם בתלמידו כך, על אחת כמה וכמה בבנו. כלומר שניתוק השרשרת חלילה, הוא בגדר של גזילה של ירושה לה זכאי כל יהודי "מורשה קהלת יעקב".

מורשה קהלת יעקב – מזוית נוספת

בפסוק "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" אנו מגלים כפילות, הקיימת לכאורה בין "תורה צוה" ובין "מורשה", בין "לנו" ובין "קהלת יעקב"? ומכיוון שאין בתורה אפילו אות אחת מיותרת, ננסה לגלות מסר ייחודי שניתן למצוא בכל אחד מהביטויים. התורה מתחלקת לתורה שבכתב ולתורה שבעל פה (משנה, תלמוד...). התורה שבכתב (החומש) ניתנה לנו ע"י משה רבינו, ואנו מצווים לשמור עליה בקפידה כפי שהיא, מבלי לשנות בה אות או תג, או קוצו של יוד. לכך רומז חלקו הראשון של הפסוק "תורה צוה לנו משה", ובו התייחסות בהקפדה, בלשון ציווי, על התורה שבכתב שנתן לנו משה, גם בעבור הדור שלנו. לעומת זאת המילה "מורשה" מייצגת תנועה דו-כיוונית של העברה ונתינה, האב המוריש לבן מחד, אך גם של בנים המורשים לאבותיהם. קיימת זכות אבות מחד, אך גם מעשיו של אחרון הצאצאים של יהודי, משפיעים על מאזנו הרוחני.

כאשר אדם מקיים מצוה, הוא מקנה נקודות זכות לאביו, לסבו... וכן הלאה עד לאברהם אבינו ע"ה. ולהיפך, כאשר הוא עובר עבירה חלילה, נזקפות נקודות לחובתם. אך צד נוסף לה למורשה, הבא לידי ביטוי בתורה שבעל פה. בתורה שבעל פה, רשאים ואף מצווים אנו לחדש ולגלות פנים בתורה, דברים פנימיים המכוסים ונסתרים, עד שזוכה, מי שזוכה, לחדש בהם ולגלותם. אחת הדוגמאות לכך היא הלכות המתייחסות לטכנולוגיות חדשות ולבעיות שלא היו רלבנטיות בדורות הקודמים. השם מורשה כמו רומז לנו על כך, מורשה = מורשה. לכן בחלק השני של הפסוק, לא מדובר בלשון עבר ואין איזכור של זמן, "דור דור ודורשיו". ומורשה זו שייכת לכל "קהלת יעקב". לכל יהודי יש גם חלק שייחודי לו, בתורה שבעל פה, שהוא ורק הוא יכול לחדש באמצעות העדשות המיוחדות שהקב"ה חלק לו, חידושים שרק עיניו יכולות לראות. וכל חידוש כזה, עולה במעלה הדורות, וגורם נחת רוח לכל האבות, ומוצא לו את מקומו שניתן לו מלכתחילה ע"י הקב"ה.

שבת שלום ומבורך

ו ח ג ש מ ח

ח נ נ ח ס ו

אם ברצונך לקבל את הגיליון במסרון או במייל, פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691